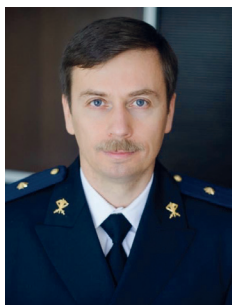

CZU 343.9

DOI 10.5281/zenodo.8123707

Octavian BEJAN,
dr., criminolog

docteur en droit,
criminologue

UNELE CĂI DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A REFERINȚELOR CRIMINOLOGICE ÎN PRICINILE PENALE

Referințele criminologice au o mare însemnătate pentru prevenirea represivă și nerepresivă a criminalității. Cu toate acestea, folosirea lor scade neîncetat în vremurile din urmă. Scade și buna calitate a acestora. Datorită unei schimbări dese a lucrătorilor, cunoștințele criminologice practice se pierd pe an ce trece. Șchioapătă puternic și pregătirea criminologică a lucrătorilor din organele de drept. În aceste împrejurări obștești, cercetarea criminologică se vede nevoită să capete din nou aceste cunoștințe criminologice și să le lase moștenire, de această dată, pe hîrtie. Cercetarea noastră criminologică a urmărit să descopere niște căi, care ar ușura și îmbunătăți scrierea referințelor criminologice pentru pricinile penale. A fost folosită metoda documentară, metoda interviului, metoda analizei de conținut și metoda construcției abstracte. Ca urmare, am gîndit un șir de întrebări călăuzitoare. Ele au fost despărțite după cel care scrie referința criminologică, după cel pe care îl descrie referința criminologică și după fapta săvîrșită de cel în privința căruia este făcută o referință criminologică. Rămîne de văzut dacă astfel de referințe pot să fie folosite în procesele contravenționale, administrative și chiar civile.

Cuvinte-cheie: referință criminologică, pricină penală, proces penal, individualizare a răspunderii și pedepsei penale.

QUELQUES PISTES POUR AMÉLIORER LES RÉFÉRENCES CRIMINOLOGIQUES DANS LES AFFAIRES PÉNALES

Les références criminologiques ont une grande signification pour la prévention répressive et non répressive de la criminalité. Malgré cela, leur utilisation diminue continuellement le dernier temps. Se diminue aussi leur qualité. À cause d'un changement fréquent des travailleurs, les connaissances criminologiques pratiques diminuent chaque année. N'ai pas au niveau voulu et la formation criminologique de travailleurs des organismes de droit. Dans ces circonstances sociales, la recherche criminologique se voit obligée obtenir à nouveau ces connaissances criminologiques et les laisser, cette fois, comme héritage écrit. Notre recherche criminologique a suivi le but de trouver des chemins de faciliter et améliorer l'élaboration des références criminologiques pour les causes criminelles. Nous avons utilisé la méthode documentaire, la méthode d'entrevue, la méthode d'analyse de contenu et la méthode de la construction abstraite. À la suite, nous avons conçu des questions dirigeantes. Elles ont été séparées par l'auteur, le coupable ou victime et le crime commis. Il faut

voir si des références pareilles peuvent être utiliser dans des processus contraventionnels, administratives ou même civils.

Mots-clés: références criminologiques, affaires pénales, procès pénal, procès criminel, individualisation de la responsabilité et de la sanction pénale.

Problema. Individualizarea răspunderii și a pedepsei penale are o mare însemnătate pentru prevenirea represivă și chiar pentru prevenirea nerepresivă a criminalității [vezi mai mult în această privință bunăoară în lucrarea nr. 4 și 5]. Pentru a atinge o cât mai bună individualizare în alegerea măsurilor de prevenire se cere să fie cunoscuți un șir numeros de factori criminogeni care se răsfrâng asupra purtătorilor omenesți. Cîțiva dintre acești factori sînt numiți în legea penală, iar partea covîrșitoare sînt învățați la cursurile universitare de criminologie (generală, specială și particulară) sau de sine stătător, din lucrările criminologice. Dincolo de cunoașterea generală a acestor factori, se cere o cunoaștere a puterii lor de răsfrîngere în fiecare întîmplare particulară. Un mijloc de cîpătare a datelor criminologice particulare despre acești factori, care îngăduie o mai bună individualizare a răspunderii și a pedepsei penale, sînt *referințele criminologice*. Aceste referințe criminologice pot să fie folosite deopotrivă de către ofițerul de urmărire penală, procuror, avocat sau judecător.

Actualitatea temei de cercetare. Pregătirea criminologică a specialiștilor din ramura prevenirii criminalității a slăbit neîncetat după trecerea de la orînduirea comunistă la cea capitalistă în țara noastră [vezi mai mult în această privință în lucrările nr. 1, 2 și 3]. De fapt, unicul specialist cu învățătură universitară care a rămas în această ramură a muncii obștești este juristul. Din cînd în cînd, sînt făcute niște schimbări care parcă vor să întărească pregătirea criminologică a specialistului, apoi lucrurile se întorc, pas cu pas, spre starea de dinainte. Cursul strategic (greșit!) în pregătirea specialistului dăinuie, în ciuda unor

întreruperi sau, mai bine zis, a unor abateri neînsemnate și trecătoare. Își spune cuvîntul, după părerea noastră, și schimbarea iute și neîncetată a lucrătorilor în organele de drept. De aceea, lămurirea posibilităților practice de folosire a cunoștințelor criminologice și, deci, a însemnătății pregătirii criminologice a specialistului nu încetează de peste treizeci de ani. Cunoștințele criminologice practice care au fost folosite odinioară în organele de drept comuniste se pierd, din păcate, în fiecare an, fapt care cere o desfășurare a unor cercetări criminologice care să le capete și să le lase moștenire de această dată cu ajutorul lucrărilor științifice, învățătoarești și practice tipărite.

Scopul și sarcinile cercetării. Cercetarea criminologică, ale cărei descoperiri sînt înfățișate în această lucrare criminologică, a urmărit *scopul* de a cîpăta cunoștințe despre niște căi de îmbunătățire a referințelor criminologice. În vederea atingerii acestei ținte științifice, au fost îndeplinite următoarele *sarcini*: a) a deosebi o parte din pricinași, b) a deosebi o parte din cei care pot să dea o referință criminologică și c) a descoperi căi de îmbunătățire a referințelor criminologice.

Metodele aplicate și materialele folosite. Cercetarea noastră criminologică a presupus folosirea metodei documentare (cercetarea codului penal și a codului de procedură penală), a metodei interviului (lucrători din organele de drept și oameni de rînd), a metodei analizei de conținut (cercetarea lucrărilor criminologice care privesc factori ai purtătorilor criminale) și a metodei construcției abstracte (descoperirea căilor de îmbunătățire a referințelor criminologice).

Rezultatele obținute și dezbateri.

* Articolul este publicat în regia autorului.

Referințele criminologice pot să fie date de feluriti oameni, din felurite locuri în privința feluritor copii sau oameni mari care au săvârșit sau care nu au săvârșit o infracțiune, dar au fost trași la răspundere penală. Cerința de căpății este ca aceștia să îi cunoască îndeajuns de bine pe cei despre care scriu o referință criminologică.

Cea mai obișnuită *referință criminologică este de la locul de muncă* al unui om, dat fiind faptul că oamenii petrec aproape în fiecare zi câte opt ore la locul de muncă, adică o mare parte a vieții lor. Cercetările noastre criminologice au arătat că este potrivit să punem astfel de întrebări călăuzitoare celor care scriu așa referințe criminologice.

- De când muncește la întreprinderea (instituția...) dvs.?
- Unde a mai muncit pînă acum?
- Ce funcție a îndeplinit și îndeplinește?
- Încalcă des disciplina de muncă?
- Ce atîrnare vădește față de acele normative lăuntrice și alte legi (nihilismul juridic)?
- Vine des beat la muncă?
- Îndeplinește la timp și bine sarcinile puse?
- Tinde să fie fruntaș în muncă?
- Vădește simț autocritic? Își recunoaște greșelile? Are muștrări de conștiință?
- Se folosește ușor de minciună pentru a se îndreptăți?
- Se ia ușor după alții?
- Este o fire rușinoasă?
- Cum se poartă cu alți lucrători sau oameni (cumpărători...)?
- Este săritor la nevoile altor lucrători?
- Este o fire crudă sau cinică?
- Se ceartă des cu cîrmuirea sau cu alți lucrători? Care este nemulțumirea lui?
- Este grijuliu cu bunurile întreprinderii (instituției...)?
- S-a întîmplat să fure sau să fie bănuț de cîrmuire sau lucrători că a furat ceva de la întreprindere (instituție...) sau de la alți lucrători?
- S-a întîmplat să sară la bătaie la cîrmuire sau la alți lucrători?
- A fost pedepsit disciplinar? De cîte ori a fost pedepsit și ce pedepse a primit?

– A fost văzut în preajma unor prieteni sau vorbește cu ei la telefon? Cum par să fie ei?

– Ce altceva puteți să spuneți?

Atunci cînd este vorba despre o *infracțiune de violență*, întrebările călăuzitoare să fie schimbate în următorul fel, dacă le punem celor de la locul de muncă:

- Este o fire aprinsă?
 - Se poartă cel mai des binevoitor sau este bun la inimă?
 - Îi place să ia parte la măsuri de binefacere?
 - Îi plac vietățile (cîinii, pisicile...)?
 - Este un om pașnic și liniștit?
 - Este credincios sau pacifist?
 - Este rușinos?
 - Este simțitor la nedreptățile altora?
 - Sare în ajutor altora, atunci cînd se iscă o gîlceavă sau o harță?
 - Este un om care se împacă bine cu toată lumea?
 - Are remușcări, atunci cînd greșește?
 - Se vădește neînfrițat?
 - Este un bătăuș?
 - Îi place să le închidă altora gura cu pumnul?
 - Se poartă adesea neobrăzat?
 - Se arată cinic?
 - Îl vedeți des într-un cerc de prieteni de trei sau mai mulți oameni?
 - Obișnuiește să-și bată joc de cei care sînt mai slabi decît el?
 - Ce altceva puteți să spuneți?
- Lucrătorii primăriilor* din așezările satești îi cunosc, de obicei, îndeajuns de bine pe toți satenii. Ei pot prin urmare să dea referințe criminologice despre aceștia. Iată niște întrebări călăuzitoare, care pot să fie puse, atunci cînd este vorba despre un *bărbat*:
- Din ce venituri trăiește?
 - Unde a mai muncit pînă acum?
 - Gospodăria lui arată ca la un om gospodar?
 - Este un om sărac?
 - Petrece mai mult timp la muncă și în sînul familiei sau cu prietenii?
 - Ce fel de oameni sînt prietenii lui?
 - Vecinii îl vorbesc de bine?

– Are o purtare cuviincioasă acasă și în lume?

– Cum se poartă cu oamenii din sat?
– Este săritor la nevoie?
– Este stimat în sat?
– Merge des la biserică?
– Se ia ușor după alții?
– Vădește simț autorcritic? Își recunoaște greșelile? Are muștrări de conștiință?
– Este o fire rușinoasă?
– Se folosește ușor de minciună pentru a se îndreptăți?
– Este o fire crudă sau cinică?
– Este des văzut beat?
– Face parte din oamenii care nesocotesc legile și îndreptătesc încălcarea acestora (nihilism juridic)?

– Este cunoscut ca un bătaș în sat?
– Îi umblă faima de hoț prin sat?
– Are legături cu sătenii care au ispășit pedeapsa cu închisoarea sau sînt recidiviști?
– Ce altceva puteți să spuneți?

Dacă este vorba despre o femeie, atunci mai potrivite sînt următoarele întrebări călăuzitoare pentru *lucrătorii primăriei*:

– Din ce venituri trăiește?
– Unde a mai muncit pînă acum?
– Gospodăria ei arată ca la o bună gospodină?

– Caută cum se cuvine de copiii ei (nu umblă murdari, nu poartă haine murdare și rupte, nu sînt întotdeauna flămînzi, dorm în albituri curate)?

– Este o femeie săracă?
– Petrece mai mult timp la muncă și în sînul familiei sau cu prietenele?

– Ce fel de oameni sînt prietenele sau prietenii ei?

– Vecinii o vorbesc de bine?
– Are o purtare cuviincioasă acasă și în lume?

– Cum se poartă cu oamenii din sat?
– Este săritor la nevoie?
– Este stimată în sat?
– Merge des la biserică?
– Se ia ușor după alții?
– Vădește simț autorcritic? Își recunoaște greșelile? Are muștrări de conștiință?

– Este o fire rușinoasă?
– Se folosește ușor de minciună pentru a se îndreptăți?

– Este o fire crudă sau cinică?
– Este des văzut beat?
– Face parte din oamenii care nesocotesc legile și îndreptătesc încălcarea acestora (nihilism juridic)?

– Este cunoscut ca un scandalagiu în sat?

– Îi umblă faima de hoț prin sat?
– Are legături cu sătenii care au ispășit pedeapsa cu închisoarea sau sînt recidiviști?

– Ce altceva puteți să spuneți?

Se deosebesc întrebările călăuzitoare pentru scrierea unei referințe criminologice care sînt puse *lucrătorilor primăriei*, atunci cînd este vorba despre o *infracțiune de violență*:

– Este o fire aprinsă?
– Se poartă cel mai des binevoitor sau este bun la inimă?

– Îi place să ia parte la măsuri de binefacere?

– Îi plac vietățile (cîinii, pisicile...)?
– Este un om pașnic și liniștit?
– Este credincios sau pacifist?

– Este rușinos?
– Este simțitor la nedreptățile altora?
– Sare în ajutor altora, atunci cînd se iscă o gîlceavă sau o harță?

– Este un om care se împacă bine cu toată lumea?

– Are remușcări, atunci cînd greșește?
– Se vădește neînfricat?
– Este un bătaș?

– Îi place să le închidă altora gura cu pumnul?

– Se poartă adesea neobrăzat?
– Se arată cinic?

– Îl vedeți des într-un cerc de prieteni de trei sau mai mulți oameni?

– Obişnuiește să-și bată joc de cei care sînt mai slabi decît el?

– Ce altceva puteți să spuneți?

Pot să îi cunoască îndeajuns de bine pe oameni și vecinii. Dacă *un vecin este de la sat*, atunci se cere punerea următoarelor întrebări călăuzitoare acestuia:

– Este un om care se ține de muncă?
 – Este un bun gospodar?
 – Petrece mult timp cu copiii lui sau cu soția?

– Pune umărul la treburile din mahala sau din sat?

– Se poartă frumos cu vecinii?
 – Este săritor la nevoie?
 – Merge la biserică?
 – Face curat în drum, cât ține gardul lui sau aruncă gunoiul în drum?

– Se poartă după lege sau cum se nimerește?

– Pomeneste de lege în timpul neînțelegerilor?

– Se ceartă des cu vecinii? Din ce pricină se ceartă cu vecinii?

– Face răutăți vecinilor?
 – Vădește cinism în vorbă și atîrnare?
 – Pare să fie un om înstărit?
 – Este bănuț de furțag de către vecini?
 – Îl vedeți des beat?
 – Sare la bătaie la vecini?
 – Vin la poarta lui oameni care au stat la închisoare sau sînt recidiviști?

– Ce altceva puteți să spuneți?

Se deosebesc întrucîtva întrebările care urmează să fie puse vecinilor de la oraș. Își spune cuvîntul, pe de o parte, că oamenii sînt mai înstrăinați unul de altul la oraș, iar pe de altă parte, felul de viață deosebit. Prin urmare, sînt bune următoarele întrebări călăuzitoare puse *vecilor de la oraș*:

– Este un om care se ține de muncă?
 – Petrece mult timp cu copiii lui sau cu soția?

– Se poartă frumos cu vecinii?
 – Pune umărul la treburile scării sau ale clădirii?

– Are o grădinuță lîngă clădire pe care o îngrijește?

– Pune și îngrijește flori de odaie în scară?

– Caută să închidă de fiecare dată ușa de la scară?

– Ușa de la cutia poștală este întotdeauna închisă și la timp golită?

– Aruncă gunoiul sortat și bine împache-

tat sau cum se nimerește?

– Le dă în obraz vecinilor care aruncă gunoi sau lasă ușa deschisă la scară?

– Îi întreabă pe necunoscuți ce caută aici?

– Sare în apărarea sau sprijinul vecinilor care au dreptate?

– Pomeneste de lege, în timpul neînțelegerilor cu vecinii?

– Pare să fie un om înstărit?

– Îl vedeți des cu gașca de prieteni?

– Atunci cînd nu îi place ceva, îi amenință cu răfuiala sau cu bătaia pe vecini?

– Ce altceva puteți să spuneți?

Pe *școlari*, foarte bine îi cunosc *învățătorii de la școală în care aceștia își fac învățătura*. Învățătorii ar trebui, potrivit cercetărilor noastre criminologice, să răspundă la următoarele întrebări într-o referință criminologică despre aceștia:

– Are note bune la învățătură?
 – Are note bune la purtare?
 – În ce măsură participă la activitățile colective?

– Lipsește des de la școală?
 – Cum se poartă cu învățătorii?
 – Petrece timpul mai mult singur sau cu alți școlari?

– Este săritor la nevoile altora?

– Se ia ușor după alți școlari?

– Vădește simț autocritic? Își recunoaște greșelile? Are muștrări de conștiință?

– Este o fire rușinoasă?

– Este o fire crudă sau cinică?

– Se folosește ușor de minciună pentru a se îndreptăți?

– Pare să trăiască într-o familie săracă?

– Este văzut cu lucruri mai scumpe decît putințele părinților sau ale îngrijitorilor?

– Este un bătăuș?

– Ce altceva puteți să spuneți?

Dacă *școlarul* este bănuț de săvîrșirea unei *infracțiuni de violență*, atunci întrebările călăuzitoare suferă schimbări, după cum urmează:

– Este o fire aprinsă?

– Se poartă cel mai des binevoitor sau este bun la inimă?

– Îi place să ia parte la măsuri de bine-

facere?

- Îi plac vietățile (cîinii, pisicile...)?
- Este un om pașnic și liniștit?
- Este credincios sau pacifist?
- Este rușinos?
- Este simțitor la nedreptățile altora?
- Sare în ajutor altora, atunci cînd se iscă

o gîlceavă sau o harță?

- Este un om care se împacă bine cu toată lumea?

- Are remușcări, atunci cînd greșește?
- Visează să fie ostaș sau polițist?
- Se vădește neînfricat?
- Este un bătauș?
- Îi place să le închidă altora gura cu

pumnul?

- Se poartă adesea neobrăzat?
- Se arată cinic?
- Îl vedeți des într-un cerc de prieteni de trei sau mai mulți copilandri?
- Obişnuiește să-și bată joc de cei care sînt mai slabi decît el?

- Ce altceva puteți să spuneți?

Unele *referințe criminologice îi descriu pe cei care își ispășesc pedeapsa penală în închisori*. Ele pot să fie date de către cîrmuirea acestor așezăminte. Potrivit cercetărilor noastre criminologice, pot să fie puse asemenea întrebări, pentru a ușura scrierea unei asemenea referințe criminologice:

- Ce părere are despre cei care laudă viața criminală?

- Se ține mai mult de cei care au ajuns înțîia oară la închisoare sau de cei care au mai fost închiși?

- Cum sînt prietenii lui din închisoare?

- Citește cărți și ziare? Urmărește tot timpul știrile?

- Citește biblia sau se roagă în capelă?

- Vădește o dragoste aprinsă de neam și țară?

- Îl dezgustă puternic viața de la închisoare?

- Ia parte de bună voie la muncile din închisoare?

- Folosește cuvinte necuviincioase în vorbire?

- Își sună des rudele?

- Așteaptă cu nerăbdare întîlnirile cu rudele?

- Îl frămîntă gîndul cum să își găsească un loc de muncă după ispășirea pedepsei?

- Este un singuratic în închisoare?

- Îi pare rău de fapta săvîrșită?

- Ce altceva puteți să spuneți?

După șirul întrebărilor călăuzitoare, avocatul, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul trebuie neapărat să ceară pilde care adevăresc cele spuse în referința criminologică.

Se cere a cerceta științific dacă astfel de referințe pot să fie folosite în procesele contravenționale, administrative și chiar civile.

Concluzii. Referințele criminologice sînt o unealtă de cunoaștere a faptei și a făptuitorului, dar și de individualizare a răspunderii și pedepsei penale. Pentru o bună scriere a referințelor criminologice, trebuie să fie deosebiți pricinașii în privința cărora ele vor fi scrise, avînd în vedere faptele pe care aceștia le-au săvîrșit. Potrivit cercetărilor noastre criminologice, pot să fie folosite referințe criminologice generale și particulare, care sînt legate de anumite infracțiuni (bunăoară, infracțiuni de violență). Este nevoie, de asemenea, să fie cunoscuți oamenii și așezămintele care sînt în măsură să scrie referințe criminologice potrivite. Cercetările noastre criminologice au scos la iveală următorii oameni și așezăminte care pot să scrie referințe criminologice potrivite: locul de muncă, primăria, așezămintele penitenciare, școlile și vecinii. Întrucît cei care pot să scrie referințe criminologice potrivite nu au o pregătire criminologică pe măsură, este nevoie ca avocatul, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul, în lipsa criminologilor, să îi îndrume, arătîndu-le ce trăsături ale făptuitorilor, ale împrejurărilor de viață și ale purtărilor acestora trebuie să oglindească în referința criminologică cu ajutorul faptelor pe care le cunosc și să îndemne să adauge și alte trăsături grăitoare, după părerea celui care scrie referința.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

1. Bejan Octavian, *Activitatea criminologică practică în organele anticrimă din Canada*, Chișinău, 2013.
2. Bejan Octavian, *Criminologi autohtoni*, Chișinău, 2008.
3. Bejan Octavian, Bujor Valeriu, Bulat Irina și Covalschi Stanislav, *Profesia de criminolog. Ghid de orientare profesională*, ediția a II-a, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Chișinău, 2016.
4. Vasiloi Djulieta, *Unele raționamente despre procesul de individualizare a pedepsei penale*, Jurnalul juridic național: teorie și practică, anul 2019, nr. 1, p. 56-60.
5. Савенков А.В., *Принцип индивидуализации при назначении наказания*, Санкт-Петербург, 2004.

DESPRE AUTOR**Octavian BEJAN,**

doctor în drept, criminolog,
prorector, Institutul de Științe Penale
și Criminologie Aplicată,
e-mail: octavian.bejan@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-4808-3186